

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

VÁRADI KÁROLY.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Rovatvezetők: BENEDEK SAMU, HEGEDŰS ISTVÁN, PARÁDI KÁLMÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Ovár. Bástyantca 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

A történelem tanítása a népiskolában.

Az elemi népiskolák számára kiadott új tanterv azon része, mely a történelemből a népiskolák által feldolgozandó anyagot jelöli ki, annak gyakorlati kivihetőségét tekintve olyan aggodalmakat ébresztett egyetünk nevelésügyi bizottságában, hogy szükségesnek találta egy szűkebb körű bizottságot kiküldeni azon megbízatással: adna véleményt az iránt, hogy miként lehetne a történelem tanítását a népiskolában úgy megoldani, hogy e tárgy tanításához kötött célok lehetőleg megvalósíttassanak. E szűkebb körű bizottság a történelem tanításának egyik meritalis kérdése érdemleges megvitatása után a részletek kidolgozásával, a terv elkészítésével engem bizott meg. Időszerűnek vélem tanító-testületünk nevelésügyi bizottsága által is helyeselt nézeteimet e helyen is röviden elmondani.

Nem én vagyok az első, ki népnevelésügyünknek szerencsésebb fordulata óta létrejött tantervekkel szemben kimondom, hogy az ideális légkörben mozog. Újabb népiskolai tantervünk kibocsátása óta alig van szakközlönyeinck közül egy is, mely hangot nem adott volna azon általános meggyőződésnek, hogy e tantervünk is sok gyengeségben sinlik, hogy ennek alkotói nem vetettek számot a tényleges körülményekkel, midőn azt készítették.

Ideális légkörben mozog tantervünk első sorban azért, mert ez a tananyagból — megjegyezni kívánván, hogy specialiter csupán a történelemről szólok itt — akkora terjedelmű tömeget ölel fel, melynek feldolgozása a létező körülmények mellett lehetetlenség.

Gyengeségben sinlik tantervünk mindenek felett pedig azért, mert 1-ór: egy olyan tantervtől, mely egy ország tanügyi életének, tanügyi irányának van hivatva kalaúzul szolgálni, méltán megkivánhatja az az ország, hogy az a tárgyak feldolgozását minimalis, minden oldalú részletekig magában foglalja; és gyenge-

ségben sinlik tantervünk 2-or azért is, mert az itt előirt tanmód szerint a célt elérni nem fogjuk, tanításunknak óhajtott sikere aligha meg lesz. Ez új tantervre vonatkozó nézeteimet a kifogásolt szempontokból fogom elmondani, vegyük tehát azokat rendre.

A tanterv szerint az iskola ötödik évében, hol a történelem rendszeres tanítása veszi kezdetét, átvezetendők a népiskolai növendékek a hazai történelmen életrajzi képek alakjában. Az iskola hatodik évében pedig a tanterv szerint ez a tananyag: „Bevezetésül az ó kori népekről a legnagyobb általánosságban. Magyarország összefüggő története, kapcsolatban a vele érintkezésben élt és élő nemzetek történetével és mellék tekintettel a világtörténelem szinpadán kiváló szerepet játszó nemzetek történetére.“

Ez az anyag az egy úgy, mint a 6 tanítóval bíró népiskolára! És éppen ez egyforma mértékkel való mérés a 6 for ma iskola számára tantervünknek egyik legnagyobb hibája. Óhajtandó lenne csalhatatlanul, ha népiskoláink ilyen képzettséggel bocsátnák szárnyaikra növendékeiket, de az óhajtás és valóság közt óriási különbség van. Valósággá pedig meggyőződésem szerint, e terv még a 6 osztályu népiskolában is aligha, az egy tanítóval bíróban pedig éppen nem lesz. Mert nézzük csak a gyakorlati kivitel.

Népiskoláink nagy részénél a tanulási idő legfeljebb 7 hónapra tehető, a terv pedig ad ez anyag feldolgozására az 5. és 6. osztálynak hetenként összesen 3 órát. Egy futólagos számítás után jut e szerint az 1 tanítóval bíró népiskolában a történelmi tanításnak körülbelül 87 óra. A terv ugyan — mellékesen megjegyezve — még e szűkmarkusággal sem hozhatván consonantiába önmagát azon paedagogiai igénnyel, hogy a fejletlen szervezetű gyermekek tanórákkal való túlterhelése kerülendő, e 3 órának is felére olyan Mahomedkoporsója féle szerepet juttat, a mennyiben az 5. és 6. osztály $1\frac{1}{2} + 1\frac{1}{2}$ heti óraszámát összesen csak $1\frac{1}{2}$ órára számítja, s ilyen fogással zsugorítja össze a heti óra-

számot 29-re. Én megvallom, e számolási műveletet nem értem s a tanítók is, kiknek e tervvel dolguk van, csak úgy fogják e problémát megoldani, ha a 29-ből csinálnak 30 és fél heti órát.

Visszatérve tehát a népiskolai tanulási időből a történelem tanítására eső 87 órára, a nem szakemberek is könnyen beláthatják, hogy a felvett anyag, és olyan beosztással, tanmóddal, minőt a tanterv elő szab, nem dolgozható fel. A szakközlönyök feladata a tanterv hiányait megbeszélni, a gyakorlati kivihetőség szempontjából a célhoz vezető utakat kitisztázni, hogy így a közokt. ministeriumnak lehetővé tétessék azokon, ha szándéka van, segíteni. Lássuk tehát, nézetünk szerint, hogy érhetnők el a történelem tanításával a népiskolában az ahhoz kötött célokat.

Ezen nézetem szerint csak úgy lehet segíteni, ha 1-ór, elejtjük a tanterv azon kívánalmát, mely szerint a népiskola növendékeit a hazai történelmen az iskola 5-ik évében életrajzi képeken vezessük át; és

2-ór, ha Magyarország összefüggő történelme alatt (ez a tárgya az iskolai hatodik évnél a terv szerint) nem a királyoknak és az eseményeknek száraz időrendi részletezését értjük, hanem a történelmi eseményeknek olyan összefüggő kidomborítását, melyből a gyermek azonoskorlúktató erőt felelmerje s melyből nemzetének — mint ilyennek — küzdelmeit, törekvéseit, szóval a nemzeti történelmet lássa, esmerni tanulja.

A mit az 1 pont alatt kívánok, hogy t. i. mellőzzük az 5-ik osztályban a történelem életrajzi alakban való tanítását, annak legfőbb indoka az idő kimerítésgé. Jól tudom én, hogy a gyermek individualitásának leginkább megfelel a történelemnek életrajzi alakban való tanítása; hogy a gyermek itt is a konkrétéhoz ragaszkodik; jól tudom, hogy az ő belső világának korlátoltsága őt inkább az individumok felé vonzzák, hogy az ő érdeklődésének, részvétének a tanulás első fokán tárgya nem a tömeg, hanem az egyesek. És midőn ezek elesmerése mellett is az idő kimerítésgé miatt éppen történelmünknek az életrajzi alakban való átállítását indítványozom elejtetni, ezt azért teszem, mert e fokon a népiskola növendékeit már előkészítve látom arra, hogy érdeklődését reméljem az összes nemzeti, társadalmi élet iránt; mert a népiskola ötödik évében már a történelmi rendszeres oktatásnak meg van adva alapja a nyelvi oktatásnál alkalmazott elbeszélések, történelmi képek és mondák igénybe vételével, nem is említve azon — az életrajzi tanalak feltétlen hivatát is megnyugtatható — körülményt, hogy az 5-ik osztályban itt célzott rendszeres történelmi tanítás teljességgel nem zárja ki az életrajzi tanalak alkalmazását, a hol az események ily nemű csoportosítása azt lehetővé teszi.

És ha így van csakugyan a dolog a valóságban,

az életrajzi alak indítványozott elejtésével míg egyfelől semmi erőszak nem leendő téve a gyermek fejledező lelki tehetségein, másfelől nyerni fogunk sokat a kijelölt történelmi anyag eltaníthatására célzó törekvésünkben. Megnyerjük mindenekfelett azt, mire a jelen tantervhez szigorú ragaszkodás által nem lehet reményünk, hogy t. i. az egy tanítóval bíró népiskola is, ha nem is valószínű, de a tárgy tapintatos beosztásával legalább megközelítheti azon célt, melyet a történelem tanítás tekintetében a népiskolától várunk. Megnyerjük pedig ezt az által, hogy míg az életrajzi alak megtartásával a 6-ik osztály jóformán csak az 5-ik anyagát ismétli akkor, mikor arra idő nincs — így ellenben az iskola mind két éve folytonosan új anyagot dolgozhat fel, melynek ismétlődő összekötése az ismétlődő iskola teendőjéül tartatnék fenn.

Kiss Sándor.

(Folytatjuk.)

A közoktatás a párizsi közkiállításon.

(H. I.) Ha kiváló érdeket kelthet a párizsi közkiállításon az ipar és tudomány meglepő vívmányainak bámulatosan nagyszerű képe, hogy ne ébresztené föl érdeklődésünket a közoktatási kiállítás, hiszen ebben a művelt és haladó emberiség legdrágább gondja és érdeklődése tárgyát: a jövő nemzedéket nevelő eszközök szemléletre kiállított gyűjteményét egybeállítva láthatni? Éppen azért fölötte érdekesnek tartjuk az oktatásügyi kiállításról olvasóinknak lehető hű képet nyújtani Deffodon Károly eleven tollából, kinek kivált az elemi oktatás körébe tartozó tárgyak kiállításáról a „Manuel Générál”-ban írt cikke eleven szemléletről és hű előadásról tesznek tanúságot. Az ő nyomán aljon itt egy szerenle a közoktatási kiállítás fölött még pedig azon sorban, a mint a Mars mezőn épített kiállítási palotában szemlélhetők.

I. Anglia.

Az első ország, melyre búkkanunk Anglia. Fájdalom, az angol közoktatási kiállítás nem oly nagyszerű, mint ugyanazon ország kiállítása más terén a művelt életnek. Nem található semmi nyomát azon pedig igen érdemleges és hatékony erőfeszítéseknek, melyeket az angol kormány tett az utóbbi években, az oktatásügyi népszerűsítése és az iskolák szaporítása céljából. Még a közoktatási hivatal által kiváló gonddal készített jelentések sem található a közkiállításon. Mindenesetre megtekintésre méltó közvetlenül a bemeneti előcsarnokból a szabadművészetek tárlatán átmenőnek a South Kensington Museum (Londonból) kiállítása, mely főképen a tanulók által színezett fényképekből és oly tárgyakból áll, melyek Anglia és Irland művészeti iskolájában adott oktatás eredményeit tüntetik föl. Továbbá itt szemlélhetők az említett muzeum gazdag gyűjte-

ményei, tárgyainak másolatai, leképlelései, utánzatai, azon készülékek, minták példányai, melyeket a tudományos intézeteknek adnak rendelkezésükre, képes lejtromok és egyéb e gyűjteményekre vonatkozó leírások. Kiválóan érdekes néhai Murray A. által gyűjtött és egybeállított gazdasági és erdészeti rovartan körébe tartozó állatpéldányokból álló gyűjtemény: a fákat őrölő rovarok épen működésükben szemlélhetők, az állat maga különböző fejlődési fokon és teljesen kifejlődött állapotban van bemutatva; a mutatóanyagok tanulságos mintákkul szolgálhatnak a tanítók által alkotható hasonló gyűjtemények számára.

Az angol kiállításon látható Sonnenschein és Nesbitt urak elmés készüléke a szám szemléltető oktatására; több iskolalaborok, padok, egyes elszigetelt vagy két-három személyre készített asztalok példányai, öntött vaslábkokkal, jelesen Colman és Glendenning londoni, Hawes norwichi cégeiből.

A vasárnapi iskolák társasága a Pure Literature Society (mely célul a jó olvasmányok terjesztését tűzte ki) valamint a vallásos könyveket terjesztő egyesület könyveket állított ki; ezek közt nagyon sok a gyermekeknek van szánva, a szemléltető módszer szellemében készült képek, az Angliában ugynevezett diagramok, azaz vászonra nyomott falragaszok, melyek könnyen szemlélhető nagy vonásokban történelmi, földrajzi jeleneteket, világisemei tüneményeket — mint a nap forgása, a hold változásai — ábrázolnak, arra szánvák, hogy az ablak előtt bocsáttassanak le gördülő függönyök módjára, népszerű magyarázat vagy mutogatás illusztrációi gyanánt.

A tulajdonképi iskolai kiállítástól esekély távol-ságra nagyon szép gyűjteménye található térképeknek, földrajzi készülékeknek, melyek közt megemlítjük azon fali térképeket, melyeket Londonból az Edward Stanfordház mutatott be. Ezek igen könnyen felfüggeszthetők oly készülékekre, melyek lehetővé teszik, hogy több vagy kevesebb ugyanazon helyen fel vagy legöngyöl-tessék.

Ha egy válaszfalat elhagyunk, a nélkül hogy Anglia kiállítási helyiségéből kilépünk, Canada külön kiállításiára bukkanunk.

Itt már teljes iskolai kiállítást találunk. Az angol Canada és a francia Canada mintha versenyeztek volna abban, hogy bemutassanak minden tüneményt és jellemző részletet oktatásügyükre vonatkozólag, mintegy megértetni óhajtván közoktatási rendszerüket és az ez által elért eredményeket. Tervek és fényképek tüntetik föl iskolaépületeiket, némelyeknek domborképei láthatók; taneszközök, oktatási készülékek, festvények, lezkerendek, tananyag beosztást tartalmazó programmok, könyvek, tanmódra vonatkozó munkák, fiu és leány gyermekek dolgozatai, művei.

Felső-Canada, mely angol és protestans, természetesen érzi az egyesült államok szomszédságát és befolyását: egy Ontario tartománybeli iskola dombor ké-

pe kívülről az amerikaiaknál divatos goth utánzatos stílt árul el; a belső rész igen kényelmes.

A főterem 30—35 tanulóra van számítva, minden növendék számára külön üléssel: pazar fény uralkodik benne. A másik terem lépcsőzetesen van amfiteatrum módjára üléshelyekkel ellátva, külön ruhatára és mosdó szekrényei vannak. Az asztal és pad minták hasonlítanak az angol és amerikai asztalok és padokhoz. Egy érdekes padot is lehet látni.

(Folytatjuk.)

A harmadik egyetemes tanító-gyűlés.

Augusztus 23.

Elnök: Molnár Aladár.

Jegyző: Luttenberger Ágost.

Elnök megnyitván a gyűlést, szívből fakadt szavakkal emlékezik meg az 1849. közokt. miniszter, a világhírű történetíró Horváth Mihály elhunytáról, indítványozza, hogy a gyűlés jegyzőkönyvileg fejezze ki részvétét és fájdalomérzetét. Ugyanaz történik Tavassz Lajos emlékezetének megörökítésére is.

György Aladár a napirendről szólva, kívánja, hogy a napirend változatlanul megmaradjon. A napirend első tárgyára áttérve, előadó Vass Mátyás Szegedről a népkönyvtárak felállításáról szól. Összehasonlítja népnevelésügyünket a szoborral, melynek hiányzik a feje, amennyiben a népnevelésnek is meg van az alapja, de hiányzik ennek dísz, feje, az t. i., hogy a népiskolából kikerült gyermek is forgasson hébe-korba könyvet. E cél elérésére szükségesek első sorban az ifjúsági könyvtárak és azután ezekkel kapcsolatban a népkönyvtárak, melyek a tanítók felügyelete alá volnának helyezendők.

A népkönyvtárak felállítására az iskolaszékek évenként fordítsanak bizonyos meghatározott összeget. A népkönyvtárakból legyen kizárva minden párt-politikai és vallás vagy felekezeti színezetű könyv, ne legyenek azok fölülte nehezek, hanem a nép izlésének, a babona és balhít kiirtására szolgáló könyvek. Végre szükségesnek vélné, hogy népszerű nyelven irt enemű könyvekre pályázat hirdettessék.

E tárgyhöz szóltak Varga István (N.-Körös), Bartha Béni (Sepsi-Szt.-György), Karancsi Dániel (Hódmezővásárhely), Györfi Iván (Esztergom) s Mikola Antal (Modor), indítványozván, hogy a népkönyvtárakban hazafias szellemben irt nem magyar könyvek is vétessenek bé; a kormány pedig gondoskodjék arról, hogy ily könyvek helyesen lefordíttassanak. Elfogadtott az előadó indítványa, Mikola pótindítványával.

A napirend második s igen fontos tárgya a tanító-egyletek szövetsége volt.

Előadó Györgyössi Rudolf a szövetkezet célját röviden indokolva, előadja a szövetség szabályter-

vezetót. A szövetség létrejövetele a jelenlevők felállása s zajos éljenzése mellett kimondatott s a kivitelre egy végrehajtó bizottság küldetett ki. E bizottságba a következők választattak be: Adámi B., Ballagi Alad., Barczen Ján., Bárány Gy., Békey Imre, Buzogány Áron, Dallos Gy., Dusóczky Károlyné, Falvay Antal, Frey József, Gönczy Pál, Gööz József, György Aladár, Gyulányi Adolf, Gyurkovics Béla, Harrer Paula, Haugg Kamill, Hetzer József, Hönigsfeld Adolf, Jeny József, dr. Kiss Áron, Kafka Károly, Komócsy József, Kurtz Sám., Lakics V., Lederer Ábr., Luttenberger Ág., Mayer F., Mayer Miksa, Mészner József, Molnár Aladár, Murányi Kálmán, Molnár László, Örley János, dr. Perlaky Mihály, Perlaky Elek, Péterfy Sándor, Pollák Kaum, Rákóczy Lajos, Ráth Károly, Révy Ferenc, Rill József, Rozmanith Vilmos, Sántha Lajos, Sartsevics Teréz, Schettel József, Schmidt Albin, Schmidt M. Ferenc, Schmidt Gyula, Schön József, Sebestyén Gyula, Somlyai József, Steiner István, Stettina Iona, dr. Szabóky Ad., P. Szathmáry Károly, Seligman Lázár, Szerdahelyi Adolf, Tanos Imre, Tóth József, Trajtler Károly, Vajdafy Gusztáv, Wehner Gyula, Weisz B. F., Zichy Antal, Zirzen Janka.

A harmadik tétel volt: „Az iskolai tanárképzés kérdése.” Előadó Lábosi Imre, szombathelyi tanító. E tétel involvált leghevesebb vitát. Szólt maga Weiss Bernát is. Végre Péterfy közvetítő indítványa lett elfogadva, mely szerint a tárgy még határozat hozatalra nem érvén meg, a IV. tanítógyűlésre halasztatott.

Utolsó tárgya az egyetemes tanítógyűlésnek a választás kérdése volt.

György Aladár, mint előadó, röviden indokolva, a következő indítványt terjeszti elő: A magyarországi tanítók harmadik egyetemes tanítógyűlése óhaját fejezi ki, hogy a hittan, mint a nevelés okszerű s lényeges kiegészítő része, más tantárgyakkal összhangzatban s ugyanazon elvek szerint adassék elő. Evégből szükségesnek tartja, hogy a papok, mint törvényes hitoktatók, kivétel nélkül részesüljenek paedagogiai képzésben s mint hitoktatók a tanítókkal ugyanazon iskolai rend és fegyelemnek legyenek alávetve; szükségesnek látja továbbá, hogy miután az ethikának az egész nevelést át kell hatnia, az ethika tanítására a tanítók a képzőintézetekben képesíttessenek s erre vonatkozólag külön kézikönyvek dolgoztassanak ki. Ezen okból megbizsa az egyet. gyűlés a szövetség bizottságát, hogy ily irányban s ily elvek alapján igyekezék ugy a kormány s egyházi hatóságoknál, mint társadalmi téren működni.

Az indítványhoz hozzászóltak: Sándor Antal, Toldy László, Karancsy Dániel, Györfy Iván s végül még az előadó, mire a beadott indítvány egyhangulag elfogadtatott.

Tanárky Gedeon államtitkár üdvözölte most az egyet. gyűlést a kormány nevében, mely figyelemért az elnök indítványára jegyzőkönyvileg köszönet szavaztatott.

A napirend ezzel ki lévén meritve, az egyes szakosztályok részéről történtek még bejelentések, melyeket a nagygyűlés egyszerűen tudomásul vett.

Molnár Aladár elnök indítványára a gyűlés köszönetet mondott végül a képviselőháznak, illetőleg a háznagynak a terem átengedéséért, továbbá a fővárosnak, a gazdasági egyesületnek s mindazoknak, kik értekezésük által emelték a gyűlés jelentőségét, s ezzel a harmadik egyetemes tanítógyűlést befejezettnek nyilvánította.

Vass Mátyás indítványára a gyűlés Molnár Aladárnak jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott, mire a III. egyetemes tanítógyűlés aug. 23-án d. u. 2 órakor befejeztetett.

A gyűlés bezárása után a Hungaria disztermében mintegy 200 tanító és tanügybarát részvétele mellett bankette tartatott. Lakoma után Lukácsy Sándor a gazdasági oktatásról, Csontos János a Corvinákról tartottak előadást.

Pótlólag felemlítjük még, hogy az egy. tanítógyűlésen jelenlevő képezdei tanárok elhatározták, miszerint a jövő évi husvétii szünidőn orsz. képezdei tanári összejövetelt fognak tartani, melyre mind a fekezeti, mind az állami képezdek meg fognak hivatni. Az összejövetel szervezésével a budapesti összes képezdek tanári testülete bizatott meg; a szervező bizottság megalakítására pedig Gyertyáni I. kérésével. Az összejövetel helye Budapest lesz. Megvitatásra már előlegesen kitűzettek a következő tételek: 1. A képezdei rendtartás kérdése. (Előadó dr. Kiss Áron.) 2. A képezdei tanárok kiképzése és képesítése. (Előadó dr. Kármán Mór.) 3. A tülterheltség kérdése. (Előadó Bárány Ignác.) 4. A nem magyar ajku néptanítók kiképzése. (Előadó Mocsári Gerő.) Megbeszélendő kérdés fog még lenni a felekezeti s állami képezdek összhangzatba hozatala, a képezdei tanárok egyesülésének kérdése stb. Különben a szervező bizottság megbizatik, hogy mind ezen, mind más felveendő tételekre előadókat kérjen fel, s az egész összejövetelt kellőleg előkészítse.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

A kolozsmegyei tanító-testület véleménye a III. e. tanítógyűlés tétéleire.

(Vége.)

6. A magyarországi néptanító (népnevelő) egyesületek szövetségének megalkotását mi is időszerűnek és szükségesnek tartjuk, s az aradvidéki társegyesületnek, valamint az egyetemes tanítógyűlés 50-es bizottságának erre vonatkozó kezdeményezését őszinte örömmel üdvözöljük.

A jog és méltányosság szempontjából óhajtuk azonban, hogy e szövetség képviselői alapon és akként szerveztessék, hogy általa a beléje lépő egyesületek auto-

nomicus jogköre ne csonkíttassék, s az egyesületi szabad tevékenység ne csak ne béníttassék, hanem időről-időre mindig újabb lendületet nyerjen.

Mindenek fölött óhajtjuk pedig, vajha sikerülne az egyetemes tanító-gyűlésnek oly szerencsésen alkotnia meg a szövetség alapszabályait, hogy azok értelmében az ő központi képviselöje (a központi választmány és tisztikar) csak tisztázója, kifejezője és érvényre juttatója legyen a valódi közvéleménynek és közakarotnak; de azt megmásítani vagy vele szemben ellentétes állást foglalni soha ne akarhasson, s ilyentől részéről senki se tarthasson.

Végre a fennálló egyesületek szükös anyagi helyzetére vetett tekintetből különösen hangsúlyoznunk kell, hogy óvakodjunk attól, nehogy igen nehézkes vagy oly költséges apparatust teremtsünk a szövetségbe, a mely a szövetkező egyesületek részéről oly áldozatokat kívánna, a melyeket ők fennállhatásuk és fejlődésök kockáztatása nélkül meg sem is hozhatnának. Ezek azok a vezérelvek, a melyeket a szövetség megalkotására irányadóknak óhajtunk tekinteni.

Mivel pedig igen sok függ attól, hogy ez elvek a megalakulandó szövetség alapszabályaiban miként találnak majd alkalmazást, köteleességünknek ismerjük — legalább néhány pontban — megtenni észrevételeinket és ajánlatainkat is egyszermind arra a „szabálytervezet“-re is, a melyet a szövetség létrehozására az aradvidéki társegylet dolgozott ki, s a melyet egyik kiindulási s illetőleg tárgyalási alapul már az 50-es bizottság is elfogadott.

Ez észrevételeink s ajánlataink a következők:

a) Nézetünk szerint az egyesület címét az adott viszonyokhoz képest úgy kellene megállítani: „Magyarországi tanító-egyesületek szövetsége“ s nem: népnevelő egyletek szövetsége; mert, Budapestet kivéve, hazánkban ily egyesület sehol sincs. Ha tehát az utóbbit fogadnók el, egynek kivételével, minden hazai egyesületnek már a belépése előtt újra kellene magát keresztelnie, s ezért talán még alapszabályait is módosítania.

b) A szövetség célja körülírásába egy betoldandó pontba felvétni óhajtánók azt, a mi a szövetség egyenes hivatását leghatározottabban kifejezi, — t. i. ezt: Összekötő kapcsul szolgál a hazai tanító-egyesületeknek, s az ő általános érdekü javaslataik és határozataiknak tiszteletet és érvényt igyekszik szerezni.

c) A IV. fejezet, mely a szövetség keresztül vitélre és fenntartására vonatkozó feltételekről szól, mint alapszabályba nem illöt, kihagyandónak tartjuk, — annyival is inkább, mert a beléje foglaltak a tervezet többi részében — egynek kivételével — amugy is megvanak említve. Ez egy — t. i. a d) pont — helyett pedig könnyü lesz egy új pontot igtatni be akár az egyesület címe után, akár pedig azon fejezet elejére, a mely

a központi választmányról szól, ekképen: „a szövetség központi hatóságának székhelye Budapest.“

d) A 12. §-t akként kívánók szövegeztetni, hogy az előértekezlet az egyetemes gyűlés tárgysorozatának, a melyet a társegyletek javaslatai alapján a központi választmány állit egybe, csak is a sorrendjét változtathassa meg; de belőle semmit ki ne hagyhasson s még kevésbbé ne vehessen föl beléje új tételt. Különösen elvi fontosságúnak tartjuk azt, hogy új tételeket ne vehessen föl az előértekezlet, mert ezekre a szövetséges egyesületek már nem nyilatkozhatnak; s így könnyen megtörténhetnék, hogy némely tárgyak kellő megfontolás és előkészítés nélkül terjesztetnének elő a közgyűlésen.

Ugyan ezen pontra nézve szintén elvics kifogásunk van az ellen is, hogy az előértekezlet véglegesen maga válaszssa meg a közgyűlés tisztikarát. Elég lesz az előértekezletnek kijelölési jogot adni, de a választást hadd gyakorolja maga a közgyűlés felállás vagy közfelkiáltás utján.

e) A 13. §-ból, a mely az egyetemes gyűlés szakosztályait legnagyobb részben a népoktatási tanintézetek csoportjai szerint rendezzi, kihagyandónak véljük a „természettudományi szakosztályt“, mint a felosztás alapelvével meg nem egyezöt. Hiszen e szerint a többi tudomány ágak, vagy legalább az ő rokon csoportjaik számára is lehetne — sőt a méltányosság elve szerint kellene is — külön szakosztályokat állítani; a mi azonban igen nagy erő-elforgácsolásra vezetne. Ennek kikerülése végett meg kellene engedni a szakosztályoknak, hogy akár tudományágak szerint, akár más szempontból is munkálkodásuk megkönnyítése és sikeresebbé tételére, bizottságokat küldhessenek ki kebelükből. A kihagyandó „természettudományi szakosztály“ helyébe pedig ajánljuk felvétni a tanítóképző intézeti szakosztályt, mint a mely a felosztás alapelve alá épen beleillöt, s a mely a legutóbbi egyetemes tanító-gyűlésen is sikeresen működött. Söt a helyes tanügyi politika és a tanügyi organismus egységes felkarolása megkívánná, hogy a tanfelügyelőknek is legyen az egyetemes tanítógyűlésen külön szakosztályuk, vagy legalább ők is tartsanak ily alkalommal közös értekezleteket.

f) A 14. és 15-ik §-okban elősorolt teendők (a következő időszakra új tételek kitüzése, emezek vitatárgyul való felállítására a szövetséges egyletek valamelyikének megbízása, tankönyvek bírálatra fölvétele s kiadása) mint a melyek időről időre változó s általában olyan itézkedéseket kívánnak, a melyeket egy olyan népes gyűlés, mint a milyen az egyetemes tanító-gyűlés, kellő sikerrel soha sem végezhet, az egyetemes tanító-gyűlés teendői sorából kihagyandók s a központi választmány teendői sorába iktatandó.

g) A 16. és 17-ik §-okra — a fennálló egyesületek

szüksős anyagi forrásaira tekintve — ajánljuk, hogy a belépő egyletektől külön felvételi díj ne követeltesék és hogy a részükről fizetendő év-díj is jövedelmük lehető legcsekélyebb %-ában állíttassék meg. Ez esetre örömmel elengedjük azoknak a diszokmányoknak a kiállítását, a melyekről a 17-ik §-ban van szó. Általában úgy hisszük, hogy diszköltekezésekre a tanító egyesületeknek sem kedvök, sem pénzük.

h) A 18-ik §-hoz, az egyetemes gyűlés tennőihez s illetőleg jogkörébe bevonandóknak tartjuk még:

a) a taneszközök javítására, szaporítására különösen pedig közülök a célszerűeknek mutatók kiválasztására és terjesztésére vonatkozó intézkedéseket, a szövetséges egyesületek indítványára, s illetőleg a központi választmány előterjesztései alapján;

β) a központi választmány eljárása ellenőrzését, megbirálását s ha szükségesnek mutatkoznék, az ő felelősségre vonását;

γ) a szövetség pénztára (vagyon) megvizsgálását, valamint az „Eötvös-alap“ számadásai felülvizsgálását.

Ellenben e §-ból kihagyandónak véljük a tervezet

h) pontját „Magyarország minden nyelvű és felekezeti tankönyveiből a központban könyvtár rendeztessék be“); mert ez megbirhatatlan költséget róna a szövetség pénztárára.

Az e) pontra pedig az az óhajtásunk, hogy külön szaklapot a szövetség ne indítson s ne tartson fenn, hanem válasszon ki egyet a meglevők közül hivatalos organumául, s ezt is csak annyival segélyezze, a menyibe hivatalos körözüvényei kiállítása kerül. A szövetség egyéb munkásságának sokkal teljesebb és áttekinthetőbb képét nyújthatná a központi választmány részéről időről-időre kiadandó évkönyv, a melynek kiadásáról — az egyetemes gyűlés munkásságát illetőleg — a 23. §. már úgy is intézkedik.

i) A 19-ik §-t a vidéki egyesületek érdeklődésének fokozása és a központ irányában támadható féltékenységük kizárása okáért óhajtánók akként módosítani, hogy a központi választmánynak fele része a vidéki egyesületek képviselőiből választassék. Ez esetre azonban a választmány tagjainak számát a tervezett 30-ról 60-ra kellene emelni, s az így alakítandó testületnek utasításába be kellene ígatni, hogy a fontosabb elvi határozatok meghozatalára évről-évre tartson alkalmas időben egy-egy nagy gyűlést — a mint ezt eddig az 50-es bizottság is tette. Ekkor mellőzhető lenne a 35-ik §-nak az a különben is kétes értékű, mert könnyen illusoriussá válható záradéka, hogy „a társegyletek elnökei, vagy megbízottaik bár mikor tanácskozási és szavazási joggal birnak a központban.“

k) A 22-ik §-t. óvatosság szempontjából akként

kellene körülírni, hogy a szövetség alapszabályait a közgyűlés is csak idején beadott s határozottan formulázott és kellően indokolt indítványra vonhassa módosítás alá. Az ily indítvány tárgya a közgyűlési meghívóban szabatosan kijelölendő. Sőt ugyanezen §-ba beigtatandó, vagy a 24. §. azzal bővitendő ki, hogy az alapszabály bármely pontjának módosításához a közgyűlésen jelen levő egyesületi képviselők $\frac{2}{3}$ -nak, vagy legalább általános többségének hozzájárulása kívántatik.

l) A szövetségbe lépő egyletek közgyűlési képviseltetésére (l. az alapszabály tervezet 35-ik §-a végét) elégnék tartjuk, ha minden egyesület 100—100 egyleti tagja után 2—2, s illetőleg 50—50 után 1—1 képviselőt küldhet az egyetemes gyűlésre. Ennyit a távolabb működők is könnyebben küldhetnek s így a központ-hoz közelebb lakók nem lesznek felettök már az által aránytalanul nagy előnyben, hogy ők akár minden képviselőiket is csekély áldozattal felküldhessék, holott a távolabbiak még 2-re is nehezen találhatnak embert, mert ezeknek, vagy küldőiknek amazoknál jóval nagyobb áldozatot kell hozniok, már csak pusztán uti költség címén is.

Vége;

m) a 45-ik §-t óhajtánók akként módosíttatni, hogy a központi választmány a szövetség pénztárát ne csak minden harmadik évben egyszer, hanem minden egyes évben legalább is kétszer vizsgáltassa meg, saját felelősségére, s e vizsgálat eredményéről az egyes időszakok végén az egyetemes gyűlésnek, évenként pedig azon választmányi nagy gyűlésnek adjon számot, a melyet e munkálatunk i) pontjában hoztunk javaslatba.

Kelt a kolozs megyei tanító-testület központi választmányának Kolozsvárt, 1878. július 12-én tartott üléséből.

Váradi Károly, elnök.

Paal Ferenc, titkár.

KÖNYVISMERTETÉS.

A tanító mint orvos. Kiadta Adler C. W. A. kiadó engedélyével a negyedik német, eredeti kiadás után magyarra fordították és kiadják Losonczy László és Mikler Sámuel nagy körösi tanárok. 40 fametszeti ábrával. 1878. Ára (csak a fordítóknál kapható) 60 kr.

(Befejezés.)

A 40—74 lapokat magában foglaló „Függelék“ben dr. Ruzicska, e könyv érdemes szerzője, egész sorát tárgyalja azon gyermekbetegségeknek, melyek szorosan véve házi ápolást és orvosi segélyt igényelnek ugyan, de a melyek ismerete a tanítóra nézve is kívánatos, mivel őt ily esetekben gyakran mint közös házi barátot tanácsért fölkeresik, s mert sok ilyféle betegség ragadós volta miatt a megbetegedett tanítványnak iskolából való sürgős eltávolítását követeli. Így szól mind-

járt az orbánról, vörhenyről, mindenütt helyes eljárást és gyógykezelést ajánlva. Az ecetfa ábrázolata azonban semmi tekintetben sem kielégítő, mérges voltáért pedig szerzőnk igen kiméletlenül bánik el vele. Lejebb fordítók „nagy himlő” és „szamár köhögés” kifejezést használnak, azonban a magyar ember ezeket „holyagos himlő” és „szamár hurut”-nak nevezi. Amott feledve van a mi legfontosabb: a védhimlő oltás, itt pedig ismét egy igen fontos szer: a belladonna. Az igaz, hogy ennek adagolását nem lehet a tanítóra bízni, de ne hallgassuk el annak gyógyhatását már csak azért is, hogy nekünk vannak szak- és nem szakképzett homeopathaink is, s hol' van ezeknek jobb alkalom kimutatni tudományukat, mint ezen betegségénél.

A vérköpés és gümőkór, istennek hála, nemzetünk gyermekei között a legritkább jelenség, de fájdalom! van kilátásunk, hogy a napról napra nyomasztóbb anyagi viszonyokkal karöltve járó rosz táplálkozás hozzánk is behozza e nyomort s így e könyvnek e bajban is segítségül szolgáló utasításait szintén hasznos lapjai közé számíthatjuk.

A „torokgyik” honunk egyes tájain, különösen tavasszal járványos betegség; okául én a hirtelen változó hőmérsékletet tartom s erre szükségesnek tartom úgy a tanítókat, mint szülőket figyelmeztetni annyival is inkább, mert kikerülése, mint gyógykezelése felette nehéz. Tapasztalásból azonban kimerem mondani, hogy a torokgyik járványos, de nem ragadós; ezt megnyugtatóan e könyvben is meglehetően volna említeni.

És most jövünk a „roncsoló toroklob”-ra (diphtheritis). Honunk ez öldöklő betegsége nem rég csaknem esmeretlen volt, jóllehet ezelőtt 40 évvel tán éppen annyi áldozatot szedett mint ma. Az a diphtheritis, mely vörheny és veres himlővel szokott fellépni egészen más. Az a ma rémössé lett r. loroklob hat év óta rendszeren mint önálló betegség fordul elő. Könyvünkben a jelenségek bár röviden vannak felsorolva, de a bajt a tanítók ennyiből is felesmerhetik. Nagy hiánya azonban a műnek, hogy a gyógymódról egészen halgat, holott pedig a salycilsav, a phenol és thymol már a kereskedésekben is kaphatók, azok a tanító kezébe is adhatók s így legalább a momentan segélynek utja lenne jelölve. Továbbá, be kell a tanítókat vezetni a torok vizsgálatba, sőt óhajtandó lenne, hogy még tanítványait is gyakorolják abban, hisz az egész igen egyszerű módszer. Még a komplikált gége-tükrészetet is egy laikus, egy színész, tette először tanulmánya tárgyává s csak azután jutott az orvosi világ tudomására. Szükségesnek tartom tehát, hogy bármikor, ha a diphtheritis az illető vagy szomszéd községben fellép, az u. n. garat vizsgálatot a tanító naponként végezze el iskolájában. Az eljárás igen egyszerű: a tanítvány száját felátatván, nyelvét egy kanállal lenyomja s a vizsgálttal az á betűt énekelte; e működtetésnél a vitorla felnyí-

lik s az egész garat láthatóvá lesz. Ha ez eljárást egy tanítónak csak egyszer megmutatja, elegendő arra, hogy azt megtanulja, egy egészséges garat meglátása pedig szintén elegendő, hogy azt a kórostól megkülönböztetni tudja. Igaz, hogy a betegség felismerése a fődolog, de az eszközök, melyek által az elérhető éppen e könyvben s éppen mivel e betegség oly öldöklő, bővebben is tárgyalathatott volna.

A „cholera” és vérhas” laikus által fel nem esmerhetők soha s így mi ezekről e könyvben említve van, teljesen elég De a rühöt óhajtandó lett volna, ha ábrával is érzékítette volna a szerző. Tanítóink közül többen bírnak egy kézi gorcsóval s ha ennek szükségét többször éreznék, még többen megszereznék, ez annyival óhajtandóbb lenne, mert a rüh átkát biztosan felösmerni nem lehet. A gyógykezelés innen is hiányzik, holott a bűdöskő virág, petroleum, styrax, perui balzsam mint e betegség gyógyszerei laikus kézben sem lesznek károsok. Nem elég, hogy a tanító a rühet felismerje s iskoláját óvja tőle; szükséges, hogy a gyógyszereket is legalább megnevezni tudja, mert csak így küzdhet azon népünkkel is honos babona ellen, hogy a rühöt csak úgy gyógyíthatni, ha az illetőt meleg kemenczébe dugják.

A görvélykór, hála istennek, mint alkati betegség nálunk szintén a ritkábbak közé tartozik, de e betegséggel rokon szembajok már gyakoribbak. Könyvünkben ez ugyan nincs megemlítve, de maga a görvélykor igen helyesen van jellemezve; ellene az animalikus koszt és friss levegőnél szerzőnk jobbat nem ajánlhatott volna. Mi pedig még hozzá tesszük, hogy a sós fürdők, melyeknek oly bővíben van hazánk, valamint a diólevél forrázatok szintén igen hasznosak. A ngolkór, sápkór és vérszegénységről szintén szépen és alaposan szól e munka.

Ótvár. Ezen elnevezés alatt, mint éppen az orbán e nevezet alatt is hazánkban egész komplexumát nevezik a hörbetegségeknek. A szerző igen jól tette hogy e betegséget a tanítók figyelmébe ajánlta, azt azonban nem lett volna szabad mellőznie, hogy e betegséget növényi szervek és élődi gombák okozzák. Más helyt idéz Rokyntanszkyból, mért nem követi őt itt is? E betegség makacs és módszeres kezelést kíván, higany kenőcsök kezelését pedig tanítóra soha sem biznám, mert ehhez már magasabb kór- és gyógytani esmeret szükséges, mint a mennyi egy tanítótól várható.

Vizbefulás, napszurás után a kigyómarrást tárgyalja. A megmarrtagnak itt ajánlt lekötését nem helyeslem; ez vérkeringési zavart idéz elő s több kárt okoz, mint hasznot. A feldagadt tagot legjobb szürke higany-kenőccsel bedörzsölni s fölébe jeges borogatásokat alkalmazni. Különbö e könyvecskében a kigyókról egy csinos természetrajzi leírás van adva.

Az ebmarásról írottak közt nem látom azon

okok felsorolását, melyeket nevezetes pathologok, mint pl. Bollinger a veszettség okainak tart. Ilyenek: számos bak kutyának tartása, a kutyák nemi ösztöneik kielégítésében való zavarása, a kutyák szomjaztatása, nagy meleg és hő nyarak, valamint az intensív hideg tél. Egy népszerű könyvben az ilyen vonásoknak nem lenne szabad hiányozni. Az ominosus 9 vagy 7 nap szerepeltetésének az ebdühnél nincs semmi pathologiai alapja.

A megégetés és megforrázás c. cikknél a könnyű megégésnél a megsérült testrészek a tüzhöz közeli tartása van ajánlva, ígérve, hogy a fájdalom tartama rövidebb lesz, Jobb ennél a hideg víz vagy jeges borogatás.*) Az erősebb fokuégésnél én a chlormész helyett a salycil savnak higitott oldatát és folytonos vízfürdőt ajánlok. Ha a vatta tiszta, ez is jó, mert megakadályozza, hogy a körlég monadjai a sebet megmérgezzék. Ohajtandó lett volna, ha szerző a fagyásról is megemlékezett volna.

És végül könyvünk a mérges növények által okozható szerencsétlenségekről szól, bemutatván egy néhány mérges növény egyedet is. Keveset, de jól tárgyal e nemből is; a bővebb részletezés a természetrajzi szakkönyvek keretébe tartozik.

És ezzel végére értünk egy oly könyv ismertetésének, a melyet, a feltüntetett hiányok mellett is, lelkünk őszinteségével üdvözlünk s hézag potlónak mondunk irodalmunkban. Az eredeti megjelenése óta alig más fél év alatt már 4-ik kiadásban forog sok ezer példányban közkézen Austriában. Vajha derék fordítóink fáradsága — kik bár nem orvosok, mégis becsülettel oldották meg az átültetés nehézségeit — azzal lenne megjutalmazva, hogy még más fél év se kelljen s érjük meg mi is a magyar negyedik kiadást.

Adja az ég egészségügyünk érdekében!

B. I.

tanár, orvos és sebész tudor.

VEGYESEK.

Az unitárius egyházat és kolozsvári főtanodáját nagy veszteség érte: Simén Domokos, ez egyház egyik legkiválóbb tagja, a főtanoda egyik nagy miveltségű tanára, e hó 9-én hosszas szenvedés után elhunyt. Siménben nemcsak az az unitárius status vesztette el egyik nagytekintélyű, az unitarizmus ügyében egyik legbuzgóbb hívét; s benne nem

*) Közelebről a reszelt hagymát hallottam mint kitűnő fájdalom szüntetőt és gyógyhatású. Szerk.

csak a kolozsvári főtanoda gyászolja egyikét legszeretettebb és legtudományosb tanárainak: Simén Domokosban egyuttal vallásos tudományosságunk s különösen az unitárius egyházi irodalom egy széles tudományú, emelkedett szellemű művelőjének kora elhunytát fájjalja. El nem halványuló emlékezet és a szeretet kegyelele virasszon örök álma felett!

— Városunk felsőbb kereskedelmi iskolájában az előadások ma — szept. 15. — veszik kezdetüket.

— A „Magyar Lexikon“-nak 8. és 9. füzete is megjelenvén, újból felhívjuk olvasóink figyelmét ezen korszerű vállalatra, mely irodalmunk terén egy érkező hiányt potol s minden tekintetben oly kitűnő mű, hogy egy művelt magyar ember könyvtárából sem szabadna annak hiányoznia. Egy füzet ára 30 kr.

— A „Nemzeti könyvtár“-ból a 6. és 7. füzet most hagyta el a sajtót. Az előbbi Mikes Kelemen nem rég felfedezett beszélygyűjteményéből tartalmazza a 2-ik harmadot, a másik füzet Kazinczy költeményeinek folytatása. Aigner e becses vállalatából 1—1 füzet ára 30 kr.

— Hirdetmény. Az új tanév kezdetével bátorkodom általános elismerésben részesített népiskolai használatra írott következő műveimet a t. tanfériak becses figyelmébe ajánlani: 1. Földrajz (az új megyei beosztással) VII-ik kiadás, ára 10 kr. 2. Magyarország történelme VII-ik kiadás, ára 10 kr. 3. Természetrjz, ára 12 kr. 4. Geographie (mit neuer Comitats Eintheilung) IV. Auflage, ára 10 kr. 5. Geschichte Ungarns III. Auflage, ára 10 kr. 6. Naturgeschichte (sajtó alatt) ára 12 kr. Megrendelések alulírott nál is tehetőek. Balaton Géza, tanító Ó-Becsén.)*

* * *

— Nyilvános nyugtatóványok (Folytatás) a „Család és Iskola“ 1878-ki folyamára fizettek:

a) egész évre 3 frttal.

151. Fekete Lujza kisasszony tanítónő, B.-Hunyad. 152. Horváth Irma kisasszony tanítónő B.-Hunyad. 153. Rác Miklós tanító Somkerék.

b) 1878. I-ső felére 1 frt 50 krajával.

154. Bárány Dóra k. a. tanítónő Szamosujvár. 155. Csóka György tanító Mező-Telgeden. 1878. I. felére. 156. Darkó Ottilia k. a. tanítónő Kolozsvártt. 157. Tiszt. Darkó Mihály ev. ref. lelkész. Bágyon. 158. Zsigmong Gizella k. a. tanítónő Brassó.

Kolozsvártt, 1878. szept. 12-én.

Propper Ferencz,
testületi pénztárnok.

A szerkesztő postája.

Több beküldött munkáról és iskolai értesítőéről csak jövő számainkban szólhatnk.

Balaton Géza urnak Ó-Becsén: Kiadó hivatalunkba tessék még 85 krt beküldeni.

*) Mult számunkban hibásan szedetett Ó-Becse helyett Ó-Aecse.